

KUULTAVAN LÄSNÄOLO ESITUTKINNASSA

Aki Hartikainen

1/2017

Tiivistelmä

Tekijä		Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike	
Aki Hartikainen		Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi		Julkisuusaste	
Kuultavan läsnäolo esitutkinnassa		Julkinen	
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi		Opinnäytetyön muoto	
Janne Ylijärvi, esitutkinta		Oikeusdogmaattinen tutkimus	
Tiivistelmä			
<p>Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan kuultavan läsnäoloa käsittelevää lainsäädäntöä, sen keskeisiä käsitteitä sekä lainsäädännön soveltamista poliisin suorittamassa esitutkinnassa. Tarkastelun kohteena on erityisesti puhelimella, sekä muulla tiedonsiirtovälineellä käytäviin kuulusteluihin liittyvä lainsäädäntö.</p> <p>Opinnäytteessä on tarkoitus selvittää mahdollisimman tarkasti, mitä reunaehtoja lainsäädäntö asettaa kuulustelun suorittamiseksi siten, ettei kuultava ole itse henkilökohtaisesti läsnä kuulustelussa.</p> <p>Rikosten tutkintaan kuluva aika on kasvanut poliisin tietojärjestelmän mukaan useilla eri osa-alueilla. Vaihtoehtoiset toimintamallit henkilökohtaisen kuulustelun järjestämiselle voivat toisinaan nopeuttaa esitutkintaa huomattavastikin, ja siitä syystä kuultavan läsnäoloa koskevaan lainsäädäntöön kohdistuva tutkimus on tärkeää.</p>			
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi		Opinnäytetyökoodi (OPS)
34	Tammikuu 2017		AMK2014ONT
Avainsanat			
Esitutkinta, kuultavan läsnäolo, puhelinkuulustelu, muu tiedonsiirtoväline, kuulustelu.			

Kuten yleisesti on tunnettua, ratkaisuun soveltuvaa oikeusnormia on noudatettava ehdottomasti, kun puolestaan oikeusperiaatetta noudatetaan enemmän tai vähemmän. Siten oikeussäännön leimaaminen oikeusperiaatteeksi on omiaan aiheettomasti syömään sen tehokkuutta.

Esitutkinta ja pakkokeinot, 2012.

Sisällys

1. Johdanto	4
2 Tutkimusasetelma	5
2.1 Tutkimusongelma	5
2.1.1 Tutkimuskysymykset	7
2.2 Tutkimusmenetelmät	9
2.2.1 Lainoppi	9
2.2.2 Oikeushistoria	10
2.2.4 Keskeiset käsitteet	11
3 Teoreettinen viitekehys	12
3.1. Esitutkinnassa selvittävät asiat	12
3.1.1 Asian edellyttämä laatu	13
3.1.2 Rikoksen johdosta määrättävä seuraamus	14
3.1.2 Asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus	16
3.2 Asianosaisjulkisuus esitutkinnassa	16
3.2.1 Esitutkintalain oikeusperiaatteet	16
3.2.2 Julkisuusperiaate ja sen toteuttaminen	18
3.3 Kuulusteltavan läsnäolo esitutkinnassa	20
3.3.1 Kuulusteltavan läsnäolo	20
3.3.2 Esitutkintalakeja valmisteelleet hallituksen esitykset	20
3.3.3 Puhelinkuulustelun toteuttamisesta käytännössä	23
3.3.4 Ennakkotapaus esitutkintalain tulkinnasta	23
3.3.4 Kuulusteltavan valinta	23
3.4 Kuulusteltavalle ilmoitettavat oikeudet ja velvollisuudet	24
4 Tutkimustulokset	25
4.1 Esitutkinnassa selvittävät asiat	25
4.2 Asianosaisjulkisuus esitutkinnassa	26

4.2 Kuulusteltavan läsnäolo esitutkinnassa, vanhentunut lainsäädäntö	26
4.3 Kuulusteltavan läsnäolo esitutkinnassa, ajantasainen lainsäädäntö	27
4.4 Ennakkotapaus esitutkintalain tulkinnasta ja kuulusteltavan valinta	28
5 Johtopäätökset	28
6 Pohdinta.....	30
Jatkotutkimusehdotukset	33

Lyhenteet

EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
ETL	Esitutkintalaki
HE	Hallituksen esitys
JulkL	Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta
OKV	Oikeuskanslerinvirasto
RL	Rikoslaki

1. Johdanto

Jo lyhyen poliisiorganisaatiossa vietetyn ajan jälkeen yksi asia tuntuu toistuvan eri yhteyksissä: Resurssipula. Tätä samaa asiaa toistellaan tutkinnassa, ja kauhukuvia kasautuvista juttupinoista kuulee eri puolilla Suomea olleilta harjoittelijoilta. Suomalaisen keskustelukulttuurin ominaispiirteisiin ei ehkä ensimmäisenä lueta ongelmien vähättelyä ja puolitöykeä läseä. Totuus löytyneen jostain kahvipöytäkeskustelujen ja sisäministeriön mietintöjen välimaastosta, mutta resursseja ei varmasti millään poliisihallinnon osa-alueella ole yli tarpeen.

Eräs poliisin henkilökuntaan kuuluva virkamies esitti kuitenkin mielenkiintoisen mielipiteen poliisin kenttä- ja rikostorjuntatoiminnasta, jonka pääsisältö oli se, ettei poliisi tarvitse yhtään enempää resursseja, kun asiat aletaan tehdä oikein. Menemättä sen syvemmälle edellisen lainauksen oikeellisuudesta, rikostorjunnan osalta voitaneen kuitenkin todeta, että yksittäisellä tutkijalla on voimassaolevan lainsäädännön puitteissa varsin paljon valinnanvaraa, kuinka tutkinta suoritetaan. Nämä valinnat vaikuttavat suoraan esitutkinta- ja koko rikosprosessin kokonaiskäsitelyaikaan.

Tiesin jo opinnäytteeni aiheita valitessa, että kuulusteltavan läsnäoloa määrittelevät reunaehdot löytyvät käytännössä esitutkintalakeja valmisteista hallituksen esityksistä. Edelleen tiedostin sen, että valtaosa virassa olevista poliiseista ja poliisiopiskelijoista osaisi halutessaan hakea tiedon käyttämistään lähteistä. Ongelma on vain se, ettei tietoa viitsitä hakea sieltä mistä se löytyy.

Jouduin luonnollisesti kyselemään paljon neuvoa tutkintajaksolla. Neuvot olivat aina käyttökelpoisia ja yleensä vähintään oikeahkoja, mutta harva neuvoa antaneista perusteli ohjeita esimerkiksi lain esitöillä tai muulla oikeuskirjallisuudella. Ohjeet perustuivat yleensä totuttuihin toimintamalleihin, mitkä oli sisäistetty esimerkiksi muilta tutkijoilta. Perimätiedon ongelma on se, ettei se päivity automaattisesti lainsäädännön uudistuessa.

Asian riittävä tai riittämätön käsittely poliisin peruskoulutuksessa lienee vaikeasti mitattavissa oleva seikka, koska tällöin puhutaan opiskelijan tai opettajan subjektiivisesta näkemyksestä. Edelleen valtaosa virassa olevista poliiseista ovat saaneet oman koulutuksensa vanhentuneen lainsäädännön aikaan.

Polisihallinnossa ei ole ohjetta puhelimen tai muun tiedonsiirtovälineen käytöstä tai käytettävyyden rajoituksista kuulusteluissa. Oman tutkinnan harjoittelun perusteella kullakin tutkijalla näyttää olevan jossain määrin omat perusteensa, koska puhelinkuulustelun käyttö on sopivaa, mutta näitä rajoituksia ei yleensä perustella suoraan lainsäädännöllä tai lain esitöillä. Edelleen omien kokemukseni mukaan tieto muun tiedonsiirtovälineen käsitteestä, tai sen käyttömahdollisuudesta on ainakin jossain määrin puutteellista.

Väitän, että tutkintaan kuluva kokonaisaika voidaan saada monissa tapauksissa merkittävästi vähennettyä kuulemalla asianosaisia ja todistajia puhelimitse ja/tai muulla tiedonsiirtovälineellä. Kenelläkään tuskin olisi mitään sitä vastaan, jos tutkinta-aikoja ja juttumääriä saataisiin ajettua alemmas.

Haluan selvittää opinnäytteessäni kuulusteltavan läsnäoloa koskevan lainsäädännön, ja tiivistää ne mahdollisimman helposti käytettävään muotoon. Toivon että tekemästäni työstä voisi olla itseni lisäksi apua esimerkiksi samoja asioita pohtivalle opiskelijalle, tai jopa virassa olevalle tutkijalle.

Kuulusteltavan läsnäolosta esitutkinnassa ei ole tehty aikaisempia opinnäytteitä, tai muitakaan tieteellisiä tutkimuksia. Isommassakin viitekehyksessä esitutkintalaki on varsin vähän tutkittu aihe. Asiasta oleva tieto on saatavissa näin ollen lainsäädännöstä, lain esitöistä ja muusta oikeuskirjallisuudesta.

2 Tutkimusasetelma

2.1 Tutkimusongelma

Oikeuskäsittelyiden pitkittyminen on ollut Suomalaisen oikeusjärjestelmän ongelma jo pitkän aikaa. Etenkin vakavissa rikoksissa kokonaiskäsittelyajat voivat hipoa jopa kahta vuotta.¹ Sekä oikeuslaitos että päättäjät jakavat yhteisen näkemyksen siitä, että käsit-

¹ <http://www.lakimiesliitto.fi/uutiset/oikeuskasittelyjen-kestot-karkaavat-kasista-oikeuslaitoksen-aliresursointi-nakyy-karulla-tavalla/>

telyaikoja tulisi saada lyhennettyä². Suomi on saanut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta (myöhemmin EIT) useita tuomioita kohtuuttoman pitkään kestäneistä oikeudenkäynneistä³. *Jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. (Suomen perustuslaki, 731/1999)*

Polisin tulostietojärjestelmän mukaan rikosten tutkinta-ajat ovat kasvaneet 6,59 %, ja omaisuusrikoksissa tutkinta-ajat ovat pitkittyneet 9,89 %.⁴ Esitutkinta on osa rikosprosessia⁵ ja esitutkinta-aika vaikuttaa välittömästi rikosasian kokonaiskäsitelyaikaan. Pisimmät tutkinta-ajat koskevat toki lähinnä vakavien rikosten käsittelyä, mutta saman jonon jatkeena ovat myös yksinkertaisemman rikosasiat. Resurssien määrä ei liene kasvamassa millään taholla, ja jos jostain löytyy toiminnan tehostamisen järkevä mahdollisuus, on sille varmasti tilausta. Esitutkintalain (805/2011, myöhemmin ETL) oltua voimassa jo yli kaksikymmentä vuotta on jouduttu toteamaan, että ETL:n nopeusvaatimukset eivät ole täyttyneet. Esitutkinta kestää monesti liian kauan, ja usein tämän syyksi ilmoitetaan henkilöstöpula.⁶

Esitutkintalaki antaa poliisille, ja edelleen yksittäisille tutkijoille varsin paljon valinnanvaraa, millä toimilla esitutkinta saatetaan valmiiksi. Esitutkinnassa selvittävät asiat on kirjattu varsin yksiselitteisesti ETL:n 1:2:ssä. ETL jättää esitutkintaviranomaiselle tapauskohtaista harkintaa, millä menetelmillä ja tarkkuudella nämä asiat tulee kussakin epäilyssä rikosasiassa selvittää. Tätä arvioitaessa otetaan huomioon mm. *asian laatu* ja sen asettamat vaatimukset esitutkintamateriaalin laajuudelle. Niin ikään kuulusteluissa, niiden suorittamisessa tai suorittamatta jättämisessä tutkija voi tehdä tarveharkintaa. Tutkija voi esimerkiksi harkintansa mukaan jopa jättää asianomistajan kokonaan kuulematta. ETL antaa myös mahdollisuuden suorittaa kuulusteluja puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä sen sijaan, että kuultavat veloitettaisiin saapumaan kuultavaksi henkilökohtaisesti. Aihetta

²

http://www.lakimiesliitto.fi/site/assets/files/14159/lakimiesliitto_oikeusk_sittelyjen_kestot_karkaavat_k_sist_150205.pdf

³ Hakamies & Johansson 2009, 3.

⁴

http://www.polamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polamkwwwstructure/49936_Polstat_tilastot_heina16.pdf?a625294719c0d388

⁵ Jonkka 1992, 1.

⁶ Helminen ym. 2014, 449.

valitessani havaitsin, että oikeuskirjallisuus⁷ kuulustelutavan valinnasta näyttäisi olevan jossain määrin ristiriidassa voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden. Tarkoitukseni on tarjota esitutkintaa nopeuttavia toimintamalleja esitutkinnan laatua vaarantamatta kategorisoinnalla mahdollisimman tarkasti ne tilanteet, joissa asianosaisten ja todistajien kuustelu voidaan suorittaa kutsumatta heitä paikalle poliisiasemalle.

2.1.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytteessä tutkitaan lainsäädäntöä kuultavan läsnäolosta, ja kuulustelutavan valinnasta. Lainsäädäntöä tutkimalla on tarkoitus antaa vastaus kysymykseen, mitä oikeusnormilauseet kuultavan läsnäolosta ja kuulustelutavan valinnasta tarkoittavat, ja miten niitä voi soveltaa esitutkinnassa. Vaikuttaako tutkittavana olevan rikosasian rangaistusasteikko kuultavan läsnäolovaatimukseen? Mitkä ovat puhelimella, tai muulla tiedonsiirtovälineellä käytävän kuustelun reunaehdot?

Toinen kysymys koskee ETL:ssä mainittua muun tiedonsiirtovälineen käsitettä, ja edelleen muun tiedonsiirtovälineen käyttömahdollisuuksia esitutkinnassa. Oman harjoitteluni aikana tutkintaryhmässäni oli hyvin vähän tietoa ensinnäkin muun tiedonsiirtovälineen käsitteestä, ja edelleen sen käytöstä esitutkinnassa. Opinnäytteessä on tarkoituksena selvittää mitä muulla tiedonsiirtovälineellä tarkoitetaan, ja miten sitä voidaan käyttää esitutkinnassa. Jos muun tiedonsiirtovälineen katsottaisiin tarkoittavan myös sähköpostia, olisi sille paljon hyviä käyttökohteita esitutkinnassa. Tänä päivänä nettipetokset muodostavat merkittävän osan perustutkinnan työstä, ja näissä tapauksissa asianomistaja-asemassa olevat yritykset sijaitsevat monta kertaa ulkomailla. Tällöin asianomistajan edustajaa ei yleensä voida kuulla henkilökohtaisesti, ja tilanteeseen on keksittävä vaihtoehtoinen toimintatapa. Mikäli muu tiedonsiirtoväline käsittäisi myös sähköpostitse tapahtuvan kuulemisen, olisi se erittäin käyttökelpoinen väline mm. ulkomailla oleskelevan kuultavan kertomuksen kirjaamiseen.

Kolmas tutkimuskysymys koskee ETL:n kohtaa 1:2. Mitä tarkoittaa pykälässä mainittu asian edellyttämä laatu, sekä muut syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat. Voivatko nämä osaltaan vaikuttaa kuultavan läsnäoloon esitutkinnassa? Voivatko muut kyseisessä pykälässä kirjatut seikat vaikuttaa kuultavan läsnäoloon esitutkinnassa?

⁷ Esitutkinta ja pakkokeinot teoksen (Helminen ym. 2014) mukaan kuulustelutavan valintaan vaikuttaa edelleen esimerkiksi jutun laajuus tai asianomistajan lausuman merkittävyys. Voimassaolevan esitutkintalain 7:1:ssä ei tällaisista rajoituksista mainita.

Viimeinen kysymys liittyy esitutkimateriaalin asianosaisjulkisuuteen. Esitutkimateriaali on esitutkinnan aikana asianosaisjulkista. Vaikka kuultava ei ole läsnä esitutkinnassa, hänellä on edelleen oikeus saada ETL:n 4:15:ssä mainitut asiat tietoonsa. Opinnäytteessä tutkitaan vaikuttaako tämä kuultavan läsnäoloon esitutkinnassa. Mitä tiedon saamisella tarkoitetaan, ja voiko se edellyttää jossain tapauksessa asianosaisen henkilökohtaista läsnäoloa?

Kutakin kysymystä tarkastellaan poliisin näkökulmasta, poliisin toimiessa esitutkintaviranomaisena. Asiakokonaisuuksia, kuten esimerkiksi asianosaisjulkisuutta, ei ole tarkoitus tarkastella tarpeettoman laajasti esitutkintaprosessin ulkopuolelta, vaan siinä laajuudessa missä ne vaikuttavat kuultavan läsnäoloon esitutkinnassa. Opinnäytteessä luodaan suppea katsaus kuultavan läsnäoloa koskevan lainsäädännön kehitykseen, jotta voidaan tehdä havaintoja siitä, mihin suuntaan lainsäätäjät on halunnut kehittää esitutkintaprosessia kuulustelujen osalta.

Tämän opinnäytteen tarkoituksena ei ole antaa valmiita toimintamalleja yksittäisiin tutkintoihin. Jokainen käsillä oleva juttu on yksilöllinen ja näin ollen tutkintatoimenpiteet täytyy valita käsillä olevan asian vaatimusten mukaisesti. Tarkoitukseni on perehtyä tutkimuskysymyksiin liittyvään lainsäädäntöön. Asia voidaan esittää vertauskuvallisesti niin, että lainsäädännön asettamat reunaehdot ovat tielle asetettu suurin sallittu nopeus. Tutkijan on kuljettajan ominaisuudessa sovitettava ajonopeus, eli lopulliset tutkintatoimenpiteet, vallitsevien olosuhteiden mukaan. Hyvissä olosuhteissa suurimmalla sallitulla nopeudella matkustaminen on turvallista, mutta esimerkiksi huono sää voi edellyttää pudottamaan nopeutta merkittävästikin. Eli tuloksena on tarkoitus saada aikaan työkaluja, joita tutkijat voivat käyttää kuhunkin tilanteeseen sopivalla tavalla.

Koska aiheesta ei ole tehty aiempia tieteellisiä tutkimuksia tai muita artikkeleita, on aiheellista koota tieto helposti saatavissa olevaksi kokonaisuudeksi. Suuremmassakin viitekehyksessä esitutkintalaki on kokonaisuudessaan erittäin vähän tutkittu aihe⁸. Selvitän asiaa käyttäen lähteenä lain esitöitä ja muuta oikeuskirjallisuutta. Saadakseni kokonaisvaltaisen kuvan kuultavan läsnäoloa koskevasta sääntelystä, on tarpeen tarkastella myös vanhentunutta esitutkintalainsäädäntöä sekä siihen liittyvää oikeuskirjallisuutta. Osa

⁸ Launiala 2010, 4-5.

nykyisen lain käsitteistä on säilynyt muuttumattomana vuosikymmeniä ja näiden käsitteiden merkityssisältöä ei käsitellä myöhemmissä hallituksen esityksissä.

2.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusongelma pohjautuu rikosprosessin edellä kuvattuun ongelmaan, ja tutkimuskysymykset on muodostettu tähän ongelmaan mahdollisesti liittyvistä esitutkintatoimenpiteistä. Tutkimuskysymyksillä haetaan vastausta kyseessä olevien esitutkintatoimenpiteiden soveltamisesta poliisin suorittamassa esitutkinnassa. Rikosprosessin sekä siihen kuuluvan esitutinnan toimittaminen perustuu lakiin. Näin ollen kysymyksen koskiessa esitutkintatoimenpiteiden suorittamista, täytyy vastausta etsiä esitutkintaa ohjaavasta lainsäädännöstä. Lainsäädäntöön kohdistuva tieteellinen tutkimus määritellään yleisesti oikeustieteeksi⁹.

Oikeustieteeseen kuuluu useita eri tieteenhaaroja, joilla on omat päämääränsä ja jotka käyttävät erilaisia tutkimusmenetelmiä. Oikeuden tutkimus voidaan jakaa kolmeen kokonaisuuteen: lainoppiin eli oikeusdogmatiikkaan, oikeusteoriaan ja oikeuden monitieteisiin eli oikeuden yleistieteisiin. Tutkimusmenetelmät määräytyvät sen mukaan, mistä oikeustieteen osa-alasta on kyse. Rajaus oikeustieteen tutkimusalojen kesken ei ole nykyään selkeä, eivätkä näkökulmat ole toisiaan poissulkevia.¹⁰

Yleensä valtaosa oikeustieteellisistä töistä rajautuu yksittäiselle oikeustieteelliselle osa-alueelle, mutta ne voivat hyödyntää useampia menetelmiä. Menetelmien valinta ja mahdollinen yhdistäminen alkavat tiedonintressin tunnistamisesta. Menetelmät ja tutkimusote toteutetaan niin, että ne palvelevat tutkimuksen tarkoitusta.¹¹

2.2.1 Lainoppi

Lainoppi eli oikeusdogmatiikka on siis yksi oikeustieteellisen tutkimuksen metodeista. Lainopin tutkimuskohteena on voimassa oleva oikeus ja oikeusperiaatteet. Lainopin tehtävänä on esittää tulkintakannanottoja, eli selvittää oikeusnormilauseen ajatussisältö tutkimalla lain esitöitä sekä muita oikeuslähteitä tarkoituksena saada vastaus, kuinka tutkimuksen kohteena olevaa oikeusnormia tulisi soveltaa¹² Lainsäätäjän tuottamat

⁹ Hirvonen 2011, 21.

¹⁰ Husa & Mutanen & Pohjolainen 2008, 19-20.

¹¹ Husa & Mutanen & Pohjolainen 2008, 20.

¹² Hirvonen 2011, 22.

oikeusnormit toimivat siis raakamateriaalina, jota lainoppi tulkitsee, johdonmukaistaa ja muokkaa edelleen käytännölliseksi lainopiksi.¹³

Lainoppi niin ikään tutkii, mikä on voimassa olevaa oikeutta ja mikä merkitys laista ja muista oikeuslähteistä löytyvällä materiaalilla on. Muita oikeuslähteitä ovat esimerkiksi lainvalmisteluasiakirjat sekä EU tuomioistuimen ja korkeimman oikeuden päätökset.¹⁴ Lainopin tutkimustuloksena syntyy oikeudellisia tulkinta-, systematisointi- ja punnintalauseita, jotka on johdettu vallitsevan tai kriittisen oikeuslähdeopin- sekä perusteltu oikeudellisen argumentaatioteorian tarkoittamalla tavalla.¹⁵ Lainopin systematisointityössä on tarkoitus tutkia ja jäsentää oikeusperiaatteita sekä oikeudenalojen käsitteitä. Toisin sanottuna systematisointityön tarkoituksena on ymmärtää esimerkiksi oikeudellisia prosesseja kokonaisuutena, ja kuinka erilaiset oikeudelliset periaatteet ja yleiset oikeudelliset käsitteet näyttäytyvät erilaisissa tilanteissa.¹⁶ Punnintalauseiden on tarkoitus ohjata epäselvässä tilanteessa ratkaisukriteerien tiedostettuun käyttöön siten, että niihin voidaan myös perusteluissa viitata ja sitä kautta kontrolloida kriteerien hyväksyttävyyttä.¹⁷

Lainopilla on tarkoitus tutkia tutkimuskysymyksiin liittyvän lainsäädännön nykytilaa, sekä antaa vastauksia oikeusnormilauseiden ajatussisällöstä ja niiden soveltamisesta poliisin suorittamassa esitutkinnassa.

2.2.2 Oikeushistoria

Oikeushistoria on lainopin ohella oikeustieteessä yleinen tutkimusote. Vanhastaan monessa lainopillisessa tutkimuksessa on standardinomaisesti ollut mukana historiallisia jaksoja. Oikeushistoria tutkii oikeusnormien kehitystä. Sen avulla tuotetaan tietoa menneen ajan oikeudesta (normeista, ajattelusta, oikeuskäytännöstä jne.) jota sellaisenaan ei ole enää olemassa. Toisaalta oikeushistoriassa voidaan tarkastella kehitystä, joka on johtanut tiettyjen voimassa olevien oikeudellisten sääntöjen syntyyn.¹⁸ ”Oikeusjärjestyksen nykyisyyttä ei pysty hyvin ottamaan haltuun, ellei ymmärrä sen menneisyyttä”¹⁹

¹³ Hirvonen 2011, 25.

¹⁴ Hirvonen 2011, 23.

¹⁵ Siltala 2003, 891.

¹⁶ Hirvonen 2011, 25.

¹⁷ Nurmi, 203.

¹⁸ Husa & Mutanen & Pohjolainen 2008, 21.

¹⁹ Jyräki 1998, 6.

Oikeushistorialla on tässä opinnäytteessä kaksi eri tarkoitusta. Katsauksella tutkimuskysymyksiin liittyvän lainsäädännön lähihistoriaan on tarkoitus tehdä havaintoja siitä, mihin suuntaan lainsäätäjät on halunnut kehittää esitutkintaprosessia kuulustelujen osalta.

Voimassaolevassa esitutkintalaissa on joitain käsitteitä, joiden sanamuoto on säilynyt muuttumattomana useista lainsäädäntöuudistuksista huolimatta. Näitä käsitteitä ei avata myöhemmissä hallituksen esityksissä, joten käsitteiden sisällön selvittämiseksi on tutkittava vanhempia hallituksen esityksiä, eli käsitteiden sisältöä tutkitaan oikeushistorian metodilla.

Tämä opinnäytetyö on pääasiassa oikeusdogmaattinen eli lainopillinen tutkimus, koska siinä pyritään saamaan selville voimassa olevaa oikeutta tutkimalla, tulkitsemalla ja systematisoimalla vastaus tutkimuskysymyksiin. Tutkimus kohdistuu pääasiassa esitutkintalakiin ja esitutkintatoimenpiteitä säänteleviin oikeusnormeihin, jotka liittyvät kuulusteltavan valintaan ja kuultavan läsnäoloon esitutkinnassa. Erityinen huomio kohdistuu ETL:n kohtiin 7:1 ja 1:2. Kuten myös aikaisemmin mainittiin, opinnäytteessä tutkitaan voimassaolevan oikeuden lisäksi vanhentunutta esitutkintalakia toisaalta siksi, että osa käsitteistä on pysynyt nykyhetkeen asti muuttumattomana, mutta tarkoitus on myös lähihistorian kautta tehdä havaintoja kuultavan läsnäoloa koskevan sääntelyn kehityssuunnasta.

2.2.4 Keskeiset käsitteet

Tämä opinnäytetyö on kirjoitettu siten, että lukijan oletetaan joko opiskelleen tai opiskelevan poliisiammattikorkeakoulussa, tai lukijalla on muuten ymmärrys ja tieto esitutkintaan liittyvistä keskeisistä käsitteistä. Näin ollen tämän lukijakunnan yleisesti ymmärtämiä, esimerkiksi lainsäädäntöön liittyviä termejä tai käsitteitä, ei ole suurimmaksi osaksi tarpeellista avata käsitelmäärittelyssä. Opinnäytteen kannalta keskeiset käsitteet määritellään kuinkin alla.

Esitutkintalaissa ei ole esitutkinnan legaalimääritelmää. Oikeuskirjallisuudessakaan ei ole määritelty esitutkinnan käsitettä²⁰, pois lukien teos²¹ jossa Klaus Helminen toteaa:

Esitutkinta voidaan määritellä selvityksen hankkimiseksi tapahtuneeksi epäilystä rikoksesta mahdollisen syyteharkinnan suorittamista ja

²⁰ Launiala 2009, 4.

²¹ Helminen ym. 2005, 14.

rikosoikeudenkäynnin valmistelua varten. Esitutkinnassa hankitaan ja järjestetään seuraavissa rikosprosessin vaiheissa tarvittava todistusaineisto.

Tässä opinnäytteessä esitutkinnalla tarkoitetaan edellä kuvattua prosessia.

Esitutkintatoimenpidettä ei määritellä esitutkintalaissa. Sillä kuitenkin tarkoitetaan yleisesti esitutkintavirkamiehen suorittamaa esitutkintatoimenpidettä, jolla pyritään ETL 1:2:n mukaisen esitutkinnassa selvitettävän asian selvittämiseen.²² Esitutkintatoimenpiteen käsite määräytyy tässä opinnäytteessä edellä kuvatulla tavalla.

Julkisuusperiaatteita käsittelevässä lainsäädännössä asiakirjan käsite jakaantuu kahteen osaan – viranomaisen asiakirjoihin, joihin sovelletaan julkisuuslain asiakirjojen käsittelyä koskevia säännöksiä sekä muihin asiakirjoihin, joihin ei pääsääntöisesti sovelleta julkisuuslakia. Viranomaisen asiakirjalla tarkoitetaan viranomaisen hallussa olevaa asiakirjaa, jonka viranomainen on laatinut, tai joka on toimitettu viranomaiselle asian käsittelyä varten tai muuten sen toimialaan tai tehtäviin kuuluvissa asiassa.²³ Tässä opinnäytteessä asiakirjalla tarkoitetaan edelle kuvattua viranomaisen asiakirjaa.

3 Teoreettinen viitekehys

3.1. Esitutkinnassa selvittävät asiat

ETL 1:2 § Esitutkinnassa selvittävät asiat

Esitutkinnassa selvitetään:

- 1) asian laadun edellyttämällä tavalla epäilty rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, asianosaiset sekä muut syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat;*
- 2) mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi;*
- 3) asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus, jos hän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 3 luvun 9 §:n nojalla on pyytänyt syyttäjää ajamaan hänen vaatimustaan; ja*

²² Helminen ym. 2010, 333.

²³ Voutilainen 2012, 76-77

4) *suostuuko asianomistaja ja aikooko rikoksesta epäilty suostua asian käsittelyyn käräjäoikeudessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvussa tarkoitetussa kirjallisessa menettelyssä.*

Esitutkinnassa asia on valmisteltava siten, että syyteharkinta ja asianosaisten etujen valvominen voidaan suorittaa asianmukaisesti ja että todistelu voidaan pääkäsittelyssä ottaa vastaan yhdellä kertaa tai asia voidaan ratkaista kirjallisessa menettelyssä.

Esitutinnan tarkoituksena on saada selville, onko asiassa riittävä aihe syytteen nostamiseen. Selvittäminen tapahtuu myös tuomioistuimessa tapahtuvaa pääkäsittelyä tai kirjallista menettelyä varten. ”Keskeisin esitutkinnassa selvittävä kysymys on se, onko rikolliseksi arveltu teko tai laiminlyönti rikos ja, jos näin todetaan olevan, kuka tai ketkä ovat siihen syyllistyneet tekijänä tai tekijäkumppaneina taikka osallisina.”²⁴

3.1.1 Asian edellyttämä laatu

Nykyistä esitutkintalakia valmistelleessa hallituksen esityksessä mainitaan, että silloisessa esitutkintalaissa ei ollut nykyistä sanamuotoa *asian laadun edellyttämällä tavalla*. Lisäyksellä haluttiin vahvistaa vaatimusta esitutinnan tehokkaasta suorittamisesta. Hallituksen esityksen erityisperusteluissa tarkennetaan esitutinnan tehokkaan suorittamisen periaatteita. Kokonaisuutena perusteluita leimaa tasapuolisuusperiaate ja syyttömyys-olettama. Esitutkintaan suunnattavista resursseista kirjoitetaan, että on pyrittävä selvittämään riittävä, kohtuudella saatavissa oleva selvitys ja näyttö.²⁵ Myöhemmin erityisperusteissa mainitaan, että tutkintaan tulee olla käytettävissä riittävät resurssit, eikä esitutinnan keskeytysperusteena saa olla esimerkiksi kiire. Hallituksen esityksessä katsotaan, että esitutinnan tehokas suorittaminen auttaa pääsemään asiassa oikeudenmukaiseen lopputulokseen. Yleisenä linjauksena mainitaan, että esitutkinta on suoritettava sitä tarkemmin, mitä törkeämmästä rikoksesta on kyse. Rikoksesta epäillyn lisäksi on kiinnitettävä huomiota myös muihin asianosaisiin, koska esitutkinta voidaan nähdä asianomistajan kannalta oikeussuojakeinona.²⁶

Ylimmät laillisuusvalvojat ovat kiinnittäneet erityishuomiota esitutinnan puutteelliseen suorittamiseen etenkin tapauksissa, joissa esitutkinta on lopetettu ennen asian saattamista

²⁴ Helminen ym. 2014, 321.

²⁵ HE 222/2010, 26.

²⁶ HE 222/2010, 161.

syyttäjälle. Toisena esitutinnan yleisenä puutteena mainitaan tilanne, jossa on jätetty kuulematta todistajia ja asian tutkinta on pohjautunut vain asianomaisten kuulemisiin.²⁷

Esitutkintatoimenpiteiden tarveharkinnassa tulee ottaa huomioon mm. millä todennäköisyydellä uutta selvitystä on saatavissa, selvityksen suhde työmäärään ja rikoksen laatuun ja asian käsittelyyn kokonaisuutena.²⁸

Tuomioistuimessa rikosasian näytön riittävyyden²⁹ arvioinnissa on kysymys siitä, saadaanko käytettävissä olevalla todistusaineistolla osoitettua riittävällä varmuudella syytteessä kuvattu oikeustositseikka, jonka perusteella oikeusseuraamus tulisi määräämään. *Kysymys näytön riittävyydestä ei ole empiiris-looginen vaan normatiivinen, sillä siinä oikeustositseikasta saatua konkreettista näyttöarvoa verrataan abstraktiin näyttökynnykseen eli siihen todennäköisyyden asteeseen, joka todistusarvolla tulee lain mukaan olla, jotta todistusteema voidaan katsoa toteennäytetyksi.*³⁰ Todistusharkinnassa³¹ yksittäisen todisteen, esimerkiksi todistajahavainnon, todistusarvoa ei voida määritellä numeerisesti vaan sen todistusarvo määräytyy viimekädessä intuitiivisesti arvioimalla havaintoa, sitä koskevia muita faktoja sekä kokemussääntöjä kokonaisuutena.³²

3.1.2 Rikoksen johdosta määrättävä seuraamus

ETL:n 1:2:n 2. momentin uudistamisella on haluttu korostaa yhtä esitutkinnassa kasattavan aineiston keskeistä käyttötarkoitusta, mikä on rikoksen johdosta määrättävän seuraamuksen määrittäminen. Asia on selvitettävä esitutkintaviranomaisen taholta niin, että selvitys mahdollistaa sekä syyttäjän vaatimat seuraamukset, että tuomioistuimen viran puolesta määräämät seuraamukset. ”Keskeisiä tältä kannalta ovat rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttamiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen liittyvät seikat.”³³ Edelleen esitutkinnassa on selvitettävä myös muiden rikoksen johdosta

²⁷ HE 222/2010, 161.

²⁸ HE 222/2010, 161.

²⁹ Näytön arviointi voidaan jakaa kahteen vaiheeseen: todistusharkintaan ja näytön riittävyyden arviointiin. Todistusharkinnalla tarkoitetaan tuomioistuimen arviointia yksittäisen todistusteeman olemassaolon perusteista käsiteltävää asiaa ratkaistaessa, kun taas näytön riittävyyden arviointi tarkoittaa käsittelyn kannalta relevanteiksi katsottujen teemojen merkitysten punnintaa mahdollisena ratkaisuperusteena. (Kts. Virolainen & Martikainen 2010, 272.

³⁰ Virolainen & Martikainen 2010, 287-288

³¹ Todistusharkinnan käsite on määritelty viitteessa nro. 27.

³² Virolainen & Martikainen 2010, 274-275.

³³ HE 222/2010, 162.

mahdollisesti määrättävien seuraamusten määräämisedellytykset, kuten ajokiellon, eläintenpitokiellon, liiketoiminta-kiellon edellytykset.

Tuomioistuimen valta perustuu niin sanottuun asteikkojärjestelmään ja relativisesti määräytyviin rangaistuksiin. Tuomarilla on käytössään asteikko ylä- ja alarajoineen, joiden puitteissa rangaistus määrätään. Nykyään lähes kaikki rangaistukset on määritelty asteikollisesti. Ainoa merkittävä poikkeus on murha, josta voi seurata vain elinkautinen vankeusrangaistus, mutta niin kutsuttujen vähentämisperusteiden soveltaminen antaa tällöinkin ratkaisijalle usein harkinnan mahdollisuuden.³⁴

Rangaistuksen määrääminen sisältää useita eri osavaiheita. Tuomarin päätöksenteossa voidaan erottaa seuraavat viisi osaratkaisua:

- Asteikon vahvistaminen. Mittaaminen tapahtuu sovellettavan rangaistusasteikon rajoissa.
- Lajivalinta. Rangaistuslajin valintaratkaisuja ovat päätös tuomitsematta jättämisestä, valinta sakon ja vankeusrangaistuksen välillä, valinta ehdottoman ja ehdollisen vankeuden välillä sekä ratkaisut yhdyskuntapalvelun ja nuorisorangaistuksen käytöstä.
- Mittaaminen. Lajivalinnan jälkeen on vahvistettava rangaistuksen määrä, kuten esimerkiksi sakon suuruus tai vankeusrangaistuksen kesto.
- Vähennykset. Joissain tapauksissa tuomitusta rangaistuksesta tulee suorittaa vähennyksiä, kuten esimerkiksi tutkintavankeusajan vähentäminen.
- Muita rangaistuksia koskevat lausumat. Joissain tapauksissa voidaan joutua ottamaan kantaa aikaisemmin tuomittujen rangaistusten täytäntöönpanoon, kun rikos on tehty esimerkiksi ehdonalaisen vapauden koeaikana.³⁵

Edellä mainittujen asioiden lisäksi hallituksen esityksen keskeinen sisältö koskien ETL:n 1:2:n 2. momenttia on se, että asian on valmisteltava pääkäsitellyn todistelua tukevasti. Pääkäsitellyn todistelu tulisi kyetä ottamaan vastaan yhdellä kertaa, tai asia tulisi pystyä ratkaisemaan esitutkimamateriaalin perusteella kirjallisessa menettelyssä.³⁶

Kirjallisen menettelyn katsotaan vaativan esitutkimamateriaalilta erityistä tarkkuutta. Kirjallisen menettelyn mahdollistamiseksi esitutkinta on suoritettava perusteellisesti ja asiasta tehtävät kirjaukset on oltava riittäviä ja tarkkoja.³⁷

³⁴ Lappi-Seppälä 2000, 309.

³⁵ Lappi-Seppälä 2000, 310-311.

³⁶ HE 222/2010, 162.

³⁷ HE 222/2010, 163.

3.1.3 Asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus

ETL:n 1:2:n 3. Momentin sisältö on pysynyt ennallaan vanhasta esitutkintalaista. Edellisen esitutkintalain päivitystä valmistelleessa hallituksen esityksessä painotetaan, että asianomistajalle on varattava mahdollisuus saattaa esitutkintaviranomaisen tietoon tapahtumatiedot, hänen vaatimuksensa sekä oikeudellinen arvio käsiteltävästä rikosasiasta. Esitutkintaviranomaisen on myös otettava huomioon se, kuinka merkityksellinen oikeudenloukkaus on ollut asianomistajan mielestä.³⁸ Yksi esitutkinnan tehtävistä on oikeussuojan antaminen sekä epäillylle että asianomistajalle. Asianomistajan oikeussuojaa toteutetaan asianomistajan itsenäisellä oikeudella vaatia rangaistusta sekä mahdollisuudella toteuttaa rikokseen perustuva korvausvaade rikosprosessin yhteydessä.³⁹ Asianomistajan vaatimuksen perusteiden selvittäminen esitutkinnassa edellyttää sitä, että tämä pyytää syyttäjää ajamaan vaatimuksiaan.⁴⁰ Tunnusmerkistön kannalta relevantit seikat selvitetään luonnollisesti riippumatta siitä, haluaako asianomistaja syyttäjän ajavan tämän vaatimuksia.

3.2 Asianosaisjulkisuus esitutkinnassa

3.2.1 Esitutkintalain oikeusperiaatteet

Oikeusperiaatteet ovat vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä silloin, kun ne manifestoituvat lainsäädännössä.⁴¹ Esitutkintaperiaatteet on kirjoitettu lakiin selkeästi, ja niiden arvo oikeuslähteenä on selvä. Niiden sisältö ei kuitenkaan avaudu kokonaan suoraan laista, vaan ollakseen tehokkaita ne tarvitsevat tuekseen selventävää oikeuskäytäntöä.⁴²

ETL 4:15 §

Asianosaisjulkisuus esitutkinnassa

Asianosaisella on esitutkinnan aloittamisen jälkeen oikeus saada tieto esitutkintaan johtaneista ja esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista sekä esitutkinta-aineistosta, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn.

Asianosaisella ei ole I momentissa tarkoitettua oikeutta ennen tutkinnan lopettamista, jos tietojen antamisesta on haittaa asian selvittämiselle.

³⁸ HE 52/2002, 31.

³⁹ Tolvanen & Kukkonen 2011, 75.

⁴⁰ Tolvanen & Kukkonen 2011, 77.

⁴¹ Aarnio 2006, 305–306.

⁴² Launiala 2013, 43.

Asianosaisella ei ole 1 momentissa tarkoitettua oikeutta, jos tiedon antamatta jättäminen on välttämätöntä erittäin tärkeän yleisen tai yksityisen edun turvaamiseksi. Asianosaisella ei ole oikeutta saada tietoa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:n 2 momentin 6 a, 7 tai 7 a kohdassa tarkoitetuista tiedoista. (8.1.2016/10)

Kun harkitaan asianosaisen oikeutta saada tietoja tai sen rajoittamista, arvioinnissa on otettava huomioon asianosaisen oikeus puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä.

Oikeuteen saada tieto salaisen pakkokeinon käytöstä sovelletaan lisäksi, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 ja 62 §:ssä säädetään ja oikeuteen saada tieto salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä, mitä poliisilain (872/2011) 5 luvun 58 ja 60 §:ssä säädetään. Asianosaisen oikeuteen saada tieto esitutkinta-aineistosta sovelletaan muutoin, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään. Tiedon antamiseen ääni- ja kuvatallenteesta sovelletaan kuitenkin, mitä tämän lain 9 luvun 7 §:n 2 momentissa säädetään.

Vanhaa esitutkintalakia valmistelleessa hallituksen esityksessä käytettiin sisällöltään nykyistä lakia vastaavaa sanamuotoa ja käsitettä, eli rikosasian asianosaisella on oikeus saada *tieto* esitutkinnassa esitetystä tai laaditusta asiakirjasta, jos se voi tai on voinut vaikuttaa asian käsittelyyn. Kyseisessä hallituksen esityksessä tiedon saaminen määritellään siten, että se tarkoittaa joko oikeutta tutustua asiakirjaa tai saada siitä jäljennös tai ote.⁴³ Mahdollisimman aikainen tiedonsaanti katsotaan asianosaisjulkisuutta käsittelevässä pykäläkohtaisessa perustelussa merkitykselliseksi ennen kaikkea epäillyn puolustautumisen kannalta.⁴⁴

Asianosaisjulkisuutta koskevaa pykälää ehdotettiin muutettavaksi hallituksen esityksessä 222/2010. Muutoksissa painotettiin edelleen rikoksesta epäillyn puolustautumismahdollisuuksia. Muutoksen keskeinen tarkoitusperä oli, että asianomaisen tiedonsaantioikeus esitutkinnassa koskee esitutkinnassa ilmi tulleiden seikkojen lisäksi tietoa sitä, mikä on ollut peruste esitutkinnan aloittamiselle. Heti perään kuitenkin mainitaan, että yleensä peruste esitutkinnan aloittamiselle on epäillyn tiedossa muutenkin.⁴⁵

⁴³ HE 14/1985, 10.

⁴⁴ HE 14/1985, 20.

⁴⁵ HE 222/2010, 206.

Kuten ylläolevasta ETL 4:15:n viimeisestä momentista käy ilmi, asianosaisen tiedonsaantioikeutta säädellään laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999, myöhemmin JulkL), pois lukien ETL 4:15:n edeltävissä momenteissa kuvatuissa tilanteissa. Toisena poikkeuksena on tilanne, kun asianomaiselle annettava tieto on ääni- tai kuvatallenne. Tällöin sovelletaan ETL 9:7:n 2. momenttia.

ETL 9:7:n 2. momentissa ääni- ja kuvatallenteen luovuttamista rajoitetaan siten, että mahdollisesti yksityisyyden suojaa loukkaavasta materiaalista voi saada tiedon vain esitutkintaviranomaisen valvonnassa, eikä tällaista materiaalia luovuteta asianomaiselle. Hallituksen esityksessä mainitaan, että alla käsiteltyä asiankirjan antamistapoja säätelevää pykälää sovelletaan silloin, kun tietojen antamisen perusteena olevassa erityislaissa ei ole muita tietojen antamistapaa koskevia säännöksiä.⁴⁶

3.2.2 Julkisuusperiaate ja sen toteuttaminen

JulkL:n 1 §:n mukaan viranomaisen asiakirjat ovat julkisia, jollei lainsäädännössä erikseen toisin säädetä. Tämä julkisuusperiaate tarkoittaa samalla viranomaistiedon saatavuusperiaatteen käsitettä. Julkisuusperiaatteen tarkoitus on tukea vallankäytön konkreettista valvontaa ja mahdollistaa yksityisten ja yhteisöjen kykyä valvoa julkisen vallan ja varojen käyttöä. Asioiden valmisteluun liittyvä etukäteisjulkisuus on omiaan ehkäisemään lainvastaista viranomaistoimintaa tai muuta epäasiallista hallintotoimintaa. Julkisuusperiaate antaa mahdollisuuden vaikuttaa, vaikka henkilölle ei olisi virallista asemaa päätöksenteossa.⁴⁷

Tiedonsaantioikeudet voidaan jakaa yleisöjulkisuuden tai asianosaisjulkisuuden perusteella saataviin tietoihin. Asiakirjan ollessa täysin julkinen, viranomaisella ei ole juurikaan harkintavaltaa asiakirjojen luovuttamisessa. Asianosaisilla on erityisiä oikeuksia saada tietoa sellaisen asian käsittelystä, jossa hän itse on asiaosainen.⁴⁸ Asianosaisen tiedonsaantioikeuteen sisältyy oikeus saada asian käsittelyyn ja päätöksentekoon vaikuttavia tai vaikuttaneita tietoja. Asianosaisjulkisuuden tarkoituksena on vahvistaa asianosaisen oikeusturvaa viranomaismenettelyssä. Asianosaisen tulisi olla tiedollisesti samanarvoisessa

⁴⁶ HE 30/1998, 72.

⁴⁷ Voutilainen 2012, 70.

⁴⁸ Voutilainen 2012, 198.

asemassa viranomaiseen nähden.⁴⁹ Tiedon ollessa julkista, asianosaisen tiedonsaantioikeus ei ole normaalia tiedonsaantioikeutta laajempi.⁵⁰

Asiakirja käsitteenä on mainittu JulkL:ssa. Asiakirjalla tarkoitetaan kirjallisten ja kuvallisten esitysten lisäksi myös sähköiseen muotoon tallennettua tietoa kuten, ääni, video ja kuvatiedostoja. Asiakirjan kirjallinen muoto kattaa käytännössä kaiken kirjallisessa muodossa olevan informaation. Kuvalliset esitykset kattavat niin ikään erilaiset kuvat, ja muut graafista sisältöä sisältävät asiakirjat.⁵¹

JulkL:n 4:16 §:n 1. momentissa säädetään kuinka pyydetty asiakirja, tai tieto siitä pyytäjälle annetaan. Lähtökohtaisesti tieto annetaan pyydetyllä tavalla, jos siitä ei esimerkiksi asiakirjojen suuren määrän vuoksi ole kohtuutonta haittaa. Tieto voidaan ensimmäisen momentin mukaan antaa mm. suullisesti, asiakirja voidaan antaa nähtäväksi tai siitä voidaan antaa kopio.

Hallituksen esityksen mukaan tiedon antaminen suullisesti on monissa tapauksissa nopein ja käytännöllisin tapa. Laissa mainittu kopio voi hallituksen esityksen mukaan olla myös sähköinen jäljennös asiakirjasta, joka on tallennettu esimerkiksi levykkeelle. Tiedon voi antaa myös vain osasta asiakirjaa.⁵²

Asiakirjan julkisuus luo tiedonsaantioikeuden, joka realisoituu aktuaaliksi toiminnaksi vasta asiakirjan tietoja pyydetäessä.⁵³ Viranomainen tekee yleensä aloitteen tiedonsaantioikeuden toteutumisesta asianosaista kuullessa⁵⁴. Asiakirjan julkisuus perustaa siis tiedonsaantioikeuden, ja toisaalta velvollisuuden antaa tieto. Oikeus saada tieto viranomaisen asiakirjasta voi tapahtua monella tavalla, kuten saada asiakirja nähtäväksi, jäljennettäväksi, tai saada se suullisesti tiedoksi.⁵⁵

⁴⁹ Mäenpää 2016, 158.

⁵⁰ Mäenpää 2016, 160.

⁵¹ Voutilainen 2012, 74–75.

⁵² HE 30/1998, 72–73.

⁵³ Mäenpää 2016, 259.

⁵⁴ Mäenpää 2016, 173.

⁵⁵ HE 30/1998, 72.

3.3 Kuulusteltavan läsnäolo esitutkinnessa

3.3.1 Kuulusteltavan läsnäolo

ETL 7:1 § Kuulusteltavan läsnäolo

Kuulusteltavan on oltava itse läsnä kuulustelussa.

Jos tutkija katsoo, ettei siitä aiheudu haittaa ja ettei se vaaranna tutkinnan luotettavuutta, asianosainen saa antaa lausumansa asiamiehen välityksellä taikka puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä. Samoin edellytyksin saadaan todistajaa kuulustella puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä. Rikoksesta epäiltyä saadaan kuulustella asiamiehen välityksellä vain, jos asia koskee rikosta, josta ei ole säädetty muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai kuusi kuukautta vankeutta.

Asianosaiselta ja todistajalta on otettava vastaan heidän tarjoamansa kuulustelukertomusta täydentävät kirjalliset selvitykset.

3.3.2 Esitutkintalakeja valmisteelleet hallituksen esitykset

Vanhaa esitutkintalakia 449/1987 valmisteleessa hallituksen esityksessä kirjoitetaan, että pääsääntöisesti kuulustelu toimitetaan suullisesti kuulusteltavan ollessa henkilökohtaisesti paikalla. Asianomaiset, sekä todistajat tulisi kuitenkin voida kuulla puhelimitse, mikäli siitä ei aiheudu esimerkiksi haittaa tai viivästymistä. Rikoksesta epäillyn saisi kuulla puhelimitse vain vähäisissä asioissa ja jos tämä ei kiistä rikosilmoituksen oikeellisuutta. Kuulusteltavan valitsee tutkija. Todistajan kuulemisen osalta mainitaan, että koska puhelimitse kuultuna todistajalla ei ole riittävää mahdollisuutta tarkastaa kirjattua kertomusta, totuusvelvollisuuden rikkomisesta säädetty rangaistusuhka ei ulottuisi puhelimitse kirjattuun kuulusteluun. Lisäksi mainitaan, että esimerkiksi näytön kannalta merkityksellisiä lausumia ei olisi syytä ottaa todistajalta puhelimitse.⁵⁶

”Nykyaikaisessa rikostutkinnessa ei kuitenkaan voida pitää välttämättömänä, että selvitysten ja tietojen antajan on aina oltava läsnä toimituksessa. Se voi joskus olla jopa kohtuutonta verrattaessa kuulusteltavalta saatavia tietoja kuulusteluun saapumisesta hänelle aiheutuviin haittoihin”⁵⁷

⁵⁶ HE 14/85, 26-27.

⁵⁷ HE 14/85, 26.

Esitutkintalain muutosta valmistelleessa hallituksen esityksessä HE 52/2002 ehdotettiin päivitettäväksi kuulusteltavan läsnäoloa koskevaa sääntelyä. Kuulustelun vastaanottaminen puhelimitse säilyi esityksen mukaisesti ennallaan. Asianomistajan ja todistajan, sekä merkitykseltään vähäisissä asioissa epäillyn kertomus voitaisiin ottaa vastaan puhelimitse. Edelleen kuulustelun suorittaminen muutoin kuin henkilökohtaisesti tapahtuisi tutkijan päätöksellä, mikäli tutkija katsoo, ettei tämä haittaa esitutkintaa.⁵⁸

Muutoksia ehdotettiin kuultavan läsnäoloa käsittelevän pykälän toiseen momenttiin. Muutoin kuin henkilökohtaisesti käytäviin kuulusteluihin käytettäviä menetelmiä ehdotettiin laajennettavaksi. Esityksen mukaan *muuta tiedonsiirtovälinettä* voitaisiin käyttää niissä tapauksissa, joissa kuulustelu olisi mahdollista suorittaa puhelimitse. Muun tiedonsiirtovälineen käsitettä ei avata yksiselitteisesti, tai poissulkevasti. Esityksessä muun tiedonsiirtovälineen käsitteestä käytetään esimerkkeinä sähköpostia ja faksia. Muun tiedonsiirtovälineen käyttö nähdään esityksessä erityisen hyödyllisenä silloin, kun tutkittava juttu mahdollistaa kuulustelun suorittamisen kysymyssarjalla johon kuultavan voidaan olettaa pystyvän vastata yhtäjaksoisesti. Edelleen muu tiedonsiirtoväline nähdään hyödyllisenä kuulusteluvälineenä silloin, kun tutkittava asia edellyttää kuultavan mahdollisesti selvittävän lisätietoja vastausten antamiseksi. Vaihtoehtona mainitaan videoneuvottelun käyttöä, mikäli tutkittava asia edellyttää, että tutkija näkee välittömästi kuultavan reagoinnin kysymyksiin.⁵⁹ Edellä referoidun hallituksen esityksen jälkeen ilmestyneessä teoksessa Tolvanen ja Kukkonen katsovat, että sähköpostia ei tulisi käyttää varsinaisiin kuulusteluihin, koska tarkentavien lisäkysymysten esittäminen on vaikeaa, kuultavan henkilöllisyys on hankala varmistaa, ja kuulustelukertomusta on hankala samassa tilaisuudessa kuulustelun lopuksi varmentaa.⁶⁰

Rikoksesta epäillyn puhelinkuulustelun lisäedellytyksiä ehdotettiin muutettavaksi siten, että edellistä, henkilökohtaisesti suoritettua kuulustelua, voitaisiin myöhemmin täydentää puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä siitä huolimatta olisiko asia merkitykseltään vähäinen tai myöntäisikö epäilty rikosilmoituksen oikeaksi. Epäillyn ei katsottaisi kieltävän rikosilmoituksen oikeellisuutta, mikäli tämä myöntäisi pääosin ilmoituksessa kuvatun tapahtumakulun, mutta kiistäisi vain syylistyneensä rikokseen.⁶¹

⁵⁸ HE 52/2002, 35-36.

⁵⁹ HE 52/2002, 36.

⁶⁰ Kukkonen & Tolvanen 2011, 100.

⁶¹ HE 52/2002, 36.

Nykyistä esitutkintalakia valmistelleessa hallituksen esityksen 222/2010 yleisissä perusteluissa kirjoitetaan, että kuultavan saapuvillaoloa säänteleviin pykäliin kohdistuu muutos- ja täydennystarpeita. Muutoksia käsitellään esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa.⁶²

Yksityiskohtaisissa perusteluissa kirjoitetaan, ettei rikoksesta epäillyn kuulemiseen liittyviä rajoituksia pidetä perusteltuina. Mainitut rajoitukset ovat puhelimella, ja muulla tiedonsiirtovälineellä käytävien epäillyn kuulemisen erityisedellytyksiä - Rikosilmoituksen myöntäminen oikeelliseksi tai asian vähäinen merkitys. Esityksessä katsotaan, että edellä mainituissakin tapauksissa luotettava selvitys ei välttämättä vaadi henkilökohtaista läsnäoloa.⁶³ Epäillyn kuulustelu olisi suoritettava tämän läsnä ollessa vain siinä tilanteessa, jos tutkija katsoisi, että muutoin tutkinnan luotettavuus kärsisi. Rajoitus epäillyn kuulemisessa säilyisi kuitenkin asiamiehen välityksellä käytävässä kuulustelussa. Kuulustelu asiamiehen välityksellä olisi mahdollista vain, jos epäilystä rikoksesta ei säädetty muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai kuusi kuukautta vankeutta.⁶⁴

Kuulustelutavan valinta säilyisi esityksen mukaan edelleen tutkijalla. Vaikka puhelimen tai muun tiedonsiirtovälineen käyttöedellytykset olisivatkin olemassa, kuultavalle olisi kuitenkin annettava mahdollisuus tulla kuulluksi henkilökohtaisesti, jos tämä niin haluaisi. Esityksen erityisedellytyksissä mainitaan myös, että kuulustelun toimittaminen ilman kuultavan henkilökohtaista läsnä oloa on harkittava tarkasti luotettavuusnäkökohdan kannalta. Merkityksellistä kaikissa tiedonsiirtovälineellä käytävissä kuulusteluissa on se, että kuultavan henkilöllisyys pystytään varmentamaan.⁶⁵

Kuultavan läsnä oloa käsittelevän pykälän 2. momentin mukainen kuulustelu on mahdollista suorittaa myös videoneuvotteluna, tai vastaavalla kuva- ja ääniyhteydellä.⁶⁶

Erityisperusteluissa kirjoitetaan, että rikoslain 15:2:n mukaisen rangaistavan teon edellytyksenä on, että kuultava on henkilökohtaisesti läsnä kuulustelussa.⁶⁷

⁶² HE 222/2010, 56.

⁶³ HE 222/2010, 56.

⁶⁴ HE 222/2010, 215.

⁶⁵ HE 222/2010, 215.

⁶⁶ HE 222/2010, 215.

⁶⁷ HE 222/2010, 215.

3.3.3 Puhelinkuulustelun toteuttamisesta käytännössä

Esitutkintalain kommentaarissa katsotaan, että ETL 7:1:ssä mainittu tutkinnan luotettavuus tulisi varmistaa siten, jotta kuultavan henkilöllisyys tulee voida varmentaa riittävällä tavalla. Kommentaarissa todetaan, että kuulustelutavasta huolimatta kuultavalle tulee ilmoittaa aina kaikki häntä koskevat oikeudet ja velvollisuudet. Mikäli esimerkiksi kuultava haluaa avustajan tai puolustajan, puhelimitse käytävä kuulustelu ei tule kysymykseen. *Lähtökohtana voidaan pitää, että kuulustelu suoritetaan puhelimitse, kun tutkija katsoo, ettei siitä aiheudu haittaa ja ettei se vaaranna tutkinnan luotettavuutta.* Selkeiksi puhelinkuulustelun esteiksi katsotaan kielellisten oikeuksien vaarantuminen, ja kuulustelut joihin halutaan mukaan esimerkiksi avustaja, puolustaja tai tukihenkilö.⁶⁸

3.3.4 Apulaisoikeuskanslerin tulkinta puhelinkuulustelua koskeneessa kantelussa.

Apulaisoikeuskansleri otti kantaa puhelinkuulusteluun WinCapitan tutkintaan liittyvässä valituksessa. Valituksen mukaan poliisi oli kuullut epäiltyä puhelimitse, vaikka rikosnimike oli ollut törkeä petos. Tapahtumahetkellä oli voimassa vanha esitutkintalaki, jossa oli voimassa epäillyn kuulemisen osalta erityisperusteita. Valitus oli tässä asiassa näin ollen aiheellinen. Apulaisoikeuskansleri mainitsee kuitenkin ratkaisunsa lopussa, että uudessa vuonna 2014 voimaan tulleessa esitutkintalaissa rikoksesta epäiltyä koskevat erityisperustelut koskevat enää vain asiamiehen välityksellä käytävää kuulustelua.⁶⁹

3.3.4 Kuulustelutavan valinta

Kuulustelutapaa valitessaan jutun tutkijan päätöstä tulisi ensisijaisesti ohjata se, millä keinoin tutkittavana oleva rikos pystytään parhaiten selvittämään. Tämän ohella tulisi ottaa huomioon se, ettei kuultavalle aiheudu aiheetonta haittaa ja ajanhukkaa. Säännöksessä annetuista monipuolisista mahdollisuuksista huolimatta suullista kuulustelua pidetään kuitenkin edelleen selvänä pääsääntönä.⁷⁰

⁶⁸ Rantaeskola ym.2014, 192-193.

⁶⁹ OKV/1462/1/2012

⁷⁰ Helminen ym. 2014, 472.

Laajojen ja merkittävien rikosasioiden sekä sellaisten rikosasioiden kuulustelut, joita selvitetään nimenomaan kuulusteluja hyväksikäyttäen, tulisi suorittaa kuultavan henkilökohtaisesti läsnä ollessa. Asianomistajaa on kuultava henkilökohtaisesti, jos hänellä on omia havaintoja asiassa ja hänen lausumallaan voisi näin ollen olla merkitystä todisteena.⁷¹

Rikoksesta epäiltyä ja todistajaa tulisi kuulla lähtökohtaisesti aina suullisesti, ja tästä voidaan poiketa vain laissa luetelluissa poikkeustapauksissa. Henkilökohtainen kuuleminen vaikuttaa perättömän lausuman rangaistavuuteen RL 15:2, koska perättömästä lausumasta voidaan tuomita vain henkilökohtaisesti annetun lausuman perusteella.⁷²

Yllä referoitu luku kuulustelutavan valinnasta on säilynyt, muutamaa sanamuunnosta lukuun ottamatta, asiasisällöltään täysin saman sisältöisenä esitutkinta ja pakkokeinot-teoksen vuonna 2005 julkaistusta toisesta painoksesta viidenteen, vuonna 2014 julkaistuun painokseen.⁷³

3.4 Kuulusteltavalle ilmoitettavat oikeudet ja velvollisuudet

Myös puhelimitse käytävässä kuulustelussa on otettava huomioon esitutkintaperiaatteet, sekä muut esitutkintakuulustelun muotovaatimukset. Näin ollen ETL:n 7:10:ssä mainitut ennen kuulustelua tehtävät ilmoitukset on kerrottava kuultavalle ennen kuulustelua myös puhelimitse käytävässä kuulustelussa.⁷⁴

Kuultavalle on kerrottava hänen asemansa, kielelliset oikeudet, mahdollisuudet avustajan käytöstä ja mahdollisuus puolustajan määräämisestä. Hallituksen esityksen 222/2010 mukaan kuultavan asema on ilmoitettava ennen jokaista kuulustelua riippumatta siitä, onko asema kerrottu jo aikaisemmin esitutkinnassa tai esimerkiksi aikaisemmassa kuulustelussa. Samoin kuulustelussa käytettävä kieli on tiedusteltava jokaisen kuulustelun alussa.⁷⁵

Rikoksesta epäillylle on kerrottava itsekriminointisuoja ja hänelle on yksilöitävä teko, josta häntä epäillään. Todistajalle ja asianomistajalle on kerrottava totuusvelvollisuudesta.

⁷¹ Helminen ym. 2014, 472.

⁷² Helminen ym. 2014, 472.

⁷³ Helminen & Lehtola & Virolainen 2005, 329-333. ja Helminen ym. 2014, 471-475.

⁷⁴ Rantaeskola ym. 2014, 192.

⁷⁵ HE 222/2010 vp, 219.

Rangaistusuhka ei tule kuitenkaan kysymykseen kuin henkilökohtaisessa kuulustelussa, joten sitä ei tarvitse ilmoittaa kuultavalle. Puhelinkuulustelun aluksi käydään läpi myös avustajaa, puolustajaa ja kuulustelutodistajaa koskevat oikeudet. Mikäli kuultava haluaa käyttää esimerkiksi avustajaa, kuulustelun suorittaminen puhelimitse ei ole mahdollista.⁷⁶

4 Tutkimustulokset

4.1 Esitutkinnassa selvittävät asiat

Asian edellyttämä laatu-sanamuoto, jota on käsitelty luvussa 3.1.1, on lisätty esitutkintalakiin esitutkintalain uudistuksessa. Uudistusta valmistelleen hallituksen esityksen mukaan tällä lisäyksellä on haluttu alleviivata vaatimusta esitutinnan tehokkaasta suorittamisesta. Hallituksen esityksen sanamuodon perusteluissa ei mainita, että lisäyksen tarkoitus olisi ohjata yksittäisten esitutkintatoimenpiteiden suorittamistapaa, tai esimerkiksi vaatimusta kuultavan läsnäolosta. Asian edellyttämä laatu-sanamuodolla lainsäätäjä on halunnut ajaa prosessia siihen suuntaan, että luotettava selvitys saadaan tehokkaimmalla ja nopeimmalla mahdollisella tavalla ja toisaalta vain prosessin vaatimalla laajuudella ylimääräistä resurssien käyttöä välttämällä. Tätä ilmentää maininta esitutkintatoimenpiteiden tarve-harkinnasta, jossa tulee ottaa huomioon mm. millä todennäköisyydellä uutta selvitystä on saatavissa. Tutkintaprosessin tehokkuus nähdään myös olemaan omiaan saamaan aikaan oikeudenmukainen ratkaisun asiassa.

ETL:n 1:2:n 1. momentin viimeisen virkkeen tarkoitus on hallituksen esityksen mukaan korostaa esitutkinta-aineiston keskeistä käyttötarkoitusta. Esitutkinta on suoritettava siten, että se palvelee rikosprosessia sekä syyttäjän että tuomioistuimen kannalta.

Todistusteemat pohjautuvat yleensä esitutkinnassa selvinneisiin asioihin, ja kirjallisessa menettelyssä tuomioistuimen ratkaisun perusteleva perustuu esitutkintamateriaaliin. Luvun 3.1.1 lopussa on käsitelty tuomioistuimen näytön riittävyyden ja todistusharkinnan arviointiperusteita. Kun on tarkoitus arvioida esitutkinta-aineiston, sekä yksittäisten esitutkintatoimenpiteiden käytettävyyttä rikosprosessissa, on oleellista kiinnittää huomiota todistusharkinnan arviointiperusteisiin. Todistusharkinnassa yksittäisen todisteen näyttöarvoa ei tutkitun aineiston perusteella voi yleensä arvioida numeerisesti, vaan

⁷⁶ Rantaeskola ym. 2014, 192.

todisteen käytettävyys punnitaan arvioimalla havaintoa ja muita asiaan liittyviä asioita kokonaisuutena. Toisin sanottuna sisältö, ja sen korrelointi kokonaisuuteen ratkaisee.

4.2 Asianosaisjulkisuus esitutkinassa

Tutkimuskysymysten kannalta oleellista sisältöä oli löydettävissä ETL 4:15:stä. Asianosaisjulkisuutta käsittelevässä pykälässä kirjoitetaan asianosaisen oikeudesta saada tieto muun muassa esitutkinassa ilmi tulleista seikoista. Pykälässä mainittu tiedon saamisen käsite määritellään hallituksen esityksessä siten, että se tarkoittaa oikeutta saada tutustua asiakirjaan, tai saada siitä jäljennös tai ote. Tiedon saamisen oikeus ei siis tarkoita esimerkiksi sitä, että kaikista asiakirjoista joihin asianosaisella on oikeus, olisi säännönmukaisesti annettava kopio. ETL:n 9:7:ssä rajoitetaan ääni- ja kuvatallenteen luovuttamista siten, että mahdollisesti yksityisyyden suojaa loukkaavia tallenteita ei luovuteta asianomaiselle, vaan sitä voi tarkastella vain esitutkintaviranomaisen valvonnassa.

Kuten ETL:n 4:15:stä käy ilmi, asianosaisen tiedonsaantioikeutta käsitellään tietyiltä osin laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta. JulkL:ssa säädetään siitä, miten pyydetty asiakirja sen pyytäjällä annetaan, ja tätä tarkennetaan hallituksen esityksessä.

Luonnollisesti asiakirjan tietoja annetaan vasta niitä pyydettyessä. Tieto asiakirjasta annetaan lähtökohtaisesti pyydettyllä tavalla, jos siitä ei aiheudu kohtuutonta haittaa. Tieto voidaan antaa mm. suullisesti, asiakirja voidaan antaa nähtäväksi, tai siitä voidaan antaa sähköinen kopio.

Asianosaisjulkisuudentarkoitus on vahvistaa asianosaisen oikeusturvaa viranomaismenettelyssä. Tämä periaate on lainsäädännön tarkoitus, ja oikeusturvan aikaansaamiseksi voidaan käyttää laissa mainittuja erilaisia, eri tilanteisiin sopivia toimenpiteitä.

4.2 Kuulusteltavan läsnäolo esitutkinassa, vanhentunut lainsäädäntö

Kun tarkastellaan vanhaa esitutkintalainsäädäntöä, sekä siihen liittyviä hallituksen esityksiä, on havaittavissa selkeä kehityssuunta kuulusteltavan läsnäoloa koskevan lainsäädännön kehityksessä. Vuonna 1987 julkaistussa esitutkintalaissa oli varsinkin epäillyn ja todistajan osalta nykyiseen lainsäädäntöön verrattuna varsin tiukkojakin rajoituksia. Epäiltyä saatiin

kuulla puhelimitse vain vähäisissä rikosasioissa, ja todistajalta ei saanut ottaa puhelimitse näytön kannalta keskeisiä kertomuksia.

Kuultavan läsnäoloa koskeva lainsäädäntö on muuttunut asteittain nykyiseen muotoonsa. Suurin osa virassa olevasta poliisin henkilöstöstä on saanut oman peruskoulutuksensa vanhentuneen esitutkintalain aikana. Tämä selittää osaltaan mahdollisia eriäviä toimintamalleja, ja esimerkiksi puhelinkuulustelun käyttöasteen vaihtelevuutta.

4.3 Kuulusteltavan läsnäolo esitutkinnassa, ajantasainen lainsäädäntö

Heti alkuun on oleellista mainita, että kuultavan läsnäolo on ensisijaisesti kiinni kuultavan tahdosta. Kuulustelu on järjestettävä henkilökohtaisesti, mikäli kuultava näin haluaa.

Jos kuultava ei vaadi kuulustelun toteuttamista hänen ollessa henkilökohtaisesti läsnä, kuulustelutavan valinta on tutkijan päätettävissä, ja kuulustelu voidaan suorittaa ilman kuultavan läsnäoloa, sillä edellytyksellä, ettei tästä aiheudu haittaa, eikä se vaaranna tutkinnan luotettavuutta. Esitutkintalain kommentaarissa luotettavuuden varmistaminen nähdään siten, että kuultavan henkilöllisyydestä tulee saada riittävä varmuus. En onnistunut löytämään henkilöllisyyden varmistamiselle mitään ohjeistettua tai vakiintunutta toimintamallia.

Luvussa 3.3.2 referoidun hallituksen esityksen mukaisesti nykyisessä esitutkintalaissa ei ole enää erityisrajoituksia koskien rikoksesta epäillyn läsnäoloa kuulustelussa, pois lukien epäillyn asiamiehen välityksellä antama lausuma. Kuultavan suostuessa puhelimella- tai muulla tiedonsiirtovälineellä käytävään kuulusteluun tutkijalla on siis kuultavan läsnäolon suhteen harkintavalta riippumatta esimerkiksi rikoksen törkeysasteesta, tai kertomuksen merkittävydestä.

Todistajan ja asianomistajan kuulustelun osalta mainitsemisen arvoinen seikka on se, että kuten luvussa 3.3.2 käy ilmi, rikoslain 15. luvun 2. pykälän mukainen teko on rangaistava ainoastaan, teko tapahtuu kuultavan ollessa henkilökohtaisesti läsnä. Puhelimitse suoritettussa kuulustelussa tulee kuitenkin kertoa kuultavaa koskevat oikeudet ja velvollisuudet, mukaan lukien asianomistajaa ja todistajaa koskeva totuusvelvollisuus⁷⁷.

⁷⁷ Rantaeskola 2014, 193.

Totuusvelvollisuus on siis olemassa myös puhelimella- ja muulla tiedonsiirtovälineellä käytävissä kuulusteluissa, mutta ilman rangaistusuhkaa.

Muun tiedonsiirtovälineen käsite määritellään hallituksen esityksessä, jota käsitelin luvussa 3.3.2. Muuta tiedonsiirtovälinettä ei määritellä selkeästi, mutta esimerkkeinä mainitaan sähköposti ja faksi. Perusedellytykset muun tiedonsiirtovälineen käyttämiseen kuulustelussa ovat samat kuin puhelimitse käytävässä kuulustelussa. Sähköpostia voi hyödyntää esimerkiksi siinä tilanteessa, kun kuultavan tulee perehtyä itsenäisesti laajaan kirjalliseen materiaaliin. Esitutkintalain hallituksen esityksistä ei käy ilmi mitään rajaavia seikkoja, millä perusteella jotain materiaalia ei voisi lähettää kuultavalle. Tolvanen ja Kukkonen olivat kirjoittamassaan teoksessa sitä mieltä, ettei sähköpostia tulisi käyttää kuulusteluihin mm. luotettavuusongelmien ja lisäkysymyksiin liittyvän problematiikan vuoksi.

4.4 Ennakkotapaus esitutkintalain tulkinnasta ja kuulustelutavan valinta

Apulaisoikeuskanslerin päätöksestä on tulkittavissa eroavaisuudet kuultavan läsnäoloa koskevasta lainsäädännöstä vanhan ja uuden esitutkintalain välillä. Kyseisessä tapauksessa epäiltyä oli kuultu puhelimitse nimikkeen ollessa törkeä petos. Ratkaisussaan apulaisoikeuskansleri toteaa, että vuonna 2014 voimaan tullessa esitutkintalaissa mainitunlaisen menettelyn estävää sääntelyä ei ole enää olemassa.

Verrattaessa esitutkinta ja pakkokeinot-teoksen kuulustelutavan valintaa käsittelevää lukua eri painoksissa, oli havaittavissa, että kyseisen luvun teksti on säilynyt käytännössä täysin muuttumattomana vuoden 2005 painoksesta esitutkintalain uudistuksen jälkeiseen painokseen. Kyseisessä julkaisussa ei ole noteerattu kuultavan läsnäoloa koskevan lainsäädännön sisällön muutosta esitutkintalain uudistuksessa.

5 Johtopäätökset

Tutkittuani kuultavan läsnäoloon ja esitutkintatoimenpiteisiin liittyvää lainsäädäntöä sekä lakien esitöitä, en löytänyt perusteita oikeuskirjallisuuden rajoittuneelle tulkinnalle koskien kuulustelutavan valintaa, puhelimella tai muulla tiedonsiirtovälineellä käytäviä kuulusteluja.

Mielestäni laista, tai sen esitöistä ei ole osoitettavissa sellaisia asioita joista olisi tulkittavissa esimerkiksi kuultavan henkilökohtaisen läsnäolon kuulustelussa olevan lähtökohta tai

edellytys kuulustelun suorittamiseksi⁷⁸. Lain henki on mielestäni varsin tarkoitushakuinen, ja kuulustelutavoissa on varsin paljon mahdollisuuksia ja valinnanvaraa. Kaikki on lopulta kiinni kulloinkin käsillä olevasta asiasta: mitkä ovat rikosprosessin näkökulmasta olennaiset selvittävät asiat, ja mitkä selvittävien asioiden kannalta toimivimmat toimenpiteet. Monissa tapauksissa laadukkaaseen lopputulokseen voidaan varmasti päästä erilaisilla esitutkintatoimenpiteillä. Kysymys onkin esitutkinnan tehokkaasta suorittamisesta, ja tätä silmällä pitäen tulisi pystyä valitsemaan jokaisessa jutussa tehokkaimmat toimintatavat.

Tutkimustulosten valossa oman näkemykseni mukaan esitutkintaprosessia ei ole jäykistetty liiallisella säätelyllä. Ratkaisevassa roolissa on lain käyttäjä eli yksittäiset tutkijat. Erilaisia menetelmiä tulisi uskaltaa käyttää esitutkintaprosessia parhaiten palvelevalla tavalla.

Puhelimella, sähköpostilla ja muilla laissa hyväksytyillä tavoilla käydyissä kuulusteluissa käytön soveltuvuus on aidosti kiinni vain muutamasta keskeisestä seikasta. Hyväksyykö kuultava menettelyn, voidaanko kuultavan henkilöllisyys varmentaa riittävällä tavalla ja palveleeko menettely tutkinnan päämäärää. Esimerkiksi kuulustelun todistusarvolla tai epäillyn rikoksen törkeysasteella ei lain tai sen esitöiden mukaan ole kuulustelutavan valintaa ohjaavaa itseisarvoa, vaan kokonaisuus ratkaisee.

Esitutkinnan aikana asianomaiselle täytyy monesti antaa tietoa erilaisista käsittelyä koskevista asiakirjoista. Tämä ei opinnäytteen tulosten mukaan tarkoita automaattisesti sitä, että asianomainen tulisi kutsua paikalle henkilökohtaisesti tiedon luovuttamista varten. Tässäkin asiassa toimintaa ohjaa ensisijaisesti asianomistajan tahto, ja sen jälkeen tiedon luovuttamisen tarkoitus. Ensisijaisesti tieto on luovutettava sitä vaativalle taholle hänen pyytämällään tavalla. Tiedon luovuttaminen voi tapahtua lainsäädännön mukaan mm. suullisesti, sähköisenä kopiona ja niin edelleen.⁷⁹ Joka tapauksessa asiaosaisjulkisuudella haetaan lopulta tasapuolisuutta asianosaisten kesken. Molemmilla tulee olla samat tiedot käsillä olevasta asiasta, ja tämän tilan saavuttamiseksi esitutkinnassa voidaan jakaa tietoa monenlaisilla tavoilla. Yksittäisissä tapauksissa parhaan tiedonantotavan valitseminen jää yleensä juttua hoitavan tutkijan vastuulle.

⁷⁸ Pois lukien luonnollisesti tilanne, jossa kuultava haluaa itse henkilökohtaisen kuulustelun.

⁷⁹ Esimerkiksi ETL:n 9:7:n videotallennetta koskeva, ja muut vastaavat rajoitukset on otettava luonnollisesti huomioon.

6 Pohdinta

Esitutkintalain uudistus on edelleen kohtuullisen tuore asia, ja edeltävällä lainsäädännöllä on pitkät perinteet. Tarkasteltuani lainsäädäntöä ja sen esitöitä 80-luvulta tähän päivään, kuultavan läsnäoloa koskevan lainsäädännön kehitys on kulkenut vain yhteen suuntaan. Kuultavan läsnäoloa edellyttävää sääntelyä on purettu pienin askelin. Nykytilanteessa puhelinkuulustelun ja muun tiedonsiirtovälineen käytössä ainoa kysymys kuultavan tahdon lisäksi on se, katsooko tutkija, ettei tästä aiheudu haittaa tai ettei se vaaranna tutkinnan luotettavuutta. Henkilökohtaisesti ymmärrän hyvin tämän kehityssuunnan, ja oman tutkintajakson aikana tarve henkilökohtaisen kuulustelun järjestämiselle on vähäistä.

Olessani työharjoittelussa rikostorjunnassa perustutkinnassa, havaitsin toisinaan joidenkin tutkijoiden suhtautuvan puhelinkuulusteluun pidättyväisesti. Puhelinkuulustelu koettiin soveltuvaksi pieniin ja vähäpätöisiin rikosasioihin. Mikäli tutkittavana oli rikos, jonka rangaistusasteikko oli ankarampi, muut tutkijat kehottivat monesti kutsumaan ainakin epäillyn paikan päälle kuultavaksi. Tälle ei yleensä annettu mitään tarkempia perusteita. Annettiin vain ymmärtää, että näin tulisi toimia.

Yksi asia on noussut opinnäytetyön aiheen ympäriltä toistuvasti keskusteluihin eri asiayhteyksissä. Puhelinkuulustelun ongelmana nähdään yleensä se, ettei siinä ole rangaistusuhkaa asianomistajaa ja todistajaa koskevan totuudessapysymisvelvollisuuden rikkomisen varalle. Ongelma on mielestäni jossain määrin näennäinen useammasta syystä. Ensinnäkin totuudessapysymisvelvollisuus on olemassa, mutta ilman rangaistusuhkaa. Tutkintataktisesti näkisin niin, että kuulustelun alussa kuultavan oikeuksia ja velvollisuuksia läpi käydessä kannattaisi keskittyä korostetusti edeltävän lauseen ensimmäiseen virkkeeseen, mikä on valtaosalle kansalaisista lähtökohtainen ajatusmalli joka tapauksessa. Luulisin, että tänä päivänä todistajan kertomuksen luotettavuuteen, ja ennen kaikkea eheyteen vaikuttaa rangaistusuhan sijaan kuulustelun suorittamisen ja tapahtumahetken välisen ajan pituus. Väitän, että tämän ajan pituuteen voidaan vaikuttaa monissa jutuissa kuulustelutavan valinnalla.

Edelleen jos asia on merkittävä, ja/tai siinä on riidanalaisia seikkoja, se etenee esitutkinnan jälkeen suulliseen pääkäsittelyyn. Suullisessa pääkäsittelyssä kyseeseen tulee perätön lausuma tuomioistuimessa, RL 15:1. Tästäkin seikasta voi olla oleellista mainita

puhelin kuulustelun yhteydessä, ennen kaikkea todistajalle, mikäli kysymys rangaistuksesta nousee esille.

Kuultavan läsnäoloa edellyttäviä tilanteita on toki useita: asianosaisen tahto käyttää avustajaa, kuultavan ollessa ala-ikäinen⁸⁰, syyttäjän oikeus osallistua kuulusteluun ja niin edelleen. Tätä ei kuitenkaan ole syytä nähdä ongelmana, edellä mainitut tilanteet ovat prosessia ohjaavia faktoja, joiden vallitessa esitutkintatoimenpiteet yksinkertaisesti valitaan vallitsevan tilanteen mukaan. Oman, joskin vähäisen, kokemuksen mukaan valtaosa kuulusteluista on vailla edellä mainittuja, tai muita kuultavan läsnäoloa vaativia rajoituksia ja lasin voi tässä suhteessa nähdä perustellusti puolittaytenä.

Lainsäädännön lisäksi voi olla muita syitä, esimerkiksi kuulustelupsykologinen näkökulma, miksi kuultava on tarpeellista kutsua henkilökohtaisesti kuultavaksi. Tarkoitukseni ei ole tässä opinnäytteessä luonnollisestikaan kyseenalaistaa henkilökohtaisen kuulemisen tarpeellisuutta näissä tilanteissa. Tällöin kysymyksessä ovat niin ikään prosessia luonnollisesti ohjaavat tekijät, ja esitutkintatoimenpiteet valitaan vallitsevan tilanteen edellyttämällä tavalla.

Törkeissä rikoksissa kuulustelutavan valintaa ohjaavat myös monesti muut seikat. Kuulustelut voidaan päästä aloittamaan vasta poliisin tavoittaessa epäillyt, jolloin heidät otetaan kiinni. Edelleen vakavammissa rikoksissa asianosaiset ovat halukkaita käyttämään avustajaa tai puolustajaa, mikä tarkoittaa aina henkilökohtaisen kuulustelun järjestämistä.

Esitutkintalaki on yllättävän vähän tutkittu aihe, ja kattavaa oikeustiedettä on varsin rajallisesti tarjolla. Oli varsin mielenkiintoista havaita, että varsin keskeisessä esitutkinta ja pakkokeinot-teoksessa ei oltu reagoitu kuultavan läsnäoloa koskevan lainsäädännön uudistukseen millään tavalla. Muutamaa yksittäistä sanaa lukuun ottamatta koko usean aikeaman mittainen kuulustelutavan valintaa käsittelevä luku on pysynyt täysin muuttumattomana, vaikka asiaa koskeva lainsäädäntö on muuttunut esitutkintalain uudistuksen myötä merkittävästi.

⁸⁰ Pääsääntöisesti ala-ikäisiä kuultessa käytetään kuulustelutodistajaa. Lisäksi alaikäisen esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee olla läsnä, mikäli tämä ei ole ilmeisen tarpeetonta. Kts. esim. Jokela 2012, 186,188.

Kuten jo opinnäytetyön alkuvaiheessa ajattelin, ongelma kuultavan läsnäoloa koskevan lainsäädännön soveltaminen prosessiekonomiaa tukevasti ei ole peräisin lainsäädännön vaikeaselkoisuudesta. Uskon että kaikki tutkinnassa työskentelevät henkilöt osaavat hakea vastaukset lainsäädännöstä ja hallituksen esityksistä. Oletettavasti ongelma lienee siinä, että lainsäädäntö muuttuu alati ja sisäistettäviä asioita on paljon. Toisaalta myös, jos päivittäistä työtään voi jatkaa muutoksista huolimatta samalla tavalla kuin aina ennenkin, tiedon päivittäminen, saati omien toimintatapojen muuttaminen voi ymmärrettävästi jäädä tekemättä.

Uusi esitutkintalaki on tullut voimaan vuonna 2014. Suurin osa virassa olevista tutkijoista on oletettavasti valmistunut koulusta ennen tätä uudistusta. Näin ollen he ovat saaneet opetuksen esitutkintaprosessista aikaan, jolloin kuultavan läsnäoloa koskenut lainsäädäntö on ollut olennaisesti toisen sisältöistä.

Keskusteltuani ennen kaikkea nyt harjoittelun jälkeen muiden kurssilaistemme kanssa, olen saanut sellaisen vaikutelman, että kuultavan läsnäoloa koskevien säännösten tuntemisessa ja soveltamisessa on varsin paljon vaihtelua sekä harjoittelijoiden että kokeneempien poliisien keskuudessa. Käytännöt poliisiasemilla tuntuvat keskusteluiden perusteella vaihtelevan esitutkinnan tehokkaasta suorittamisesta ylivarovaisuuteen, mahdollisesti jopa tarpeettomaan prosessin jäykistämiseen?

Monet poliisiopiskelijat ovat eri yhteyksissä todenneet, että poliisin työhön on päässyt kunnolla kiinni vasta harjoittelussa. Varmasti kaikki ovat saaneet laadukasta ohjausta harjoittelun ohessa vanhemmilta kollegoiltaan. Ongelmalliseksi tämä oppilas-ohjaajasuhde muuttuu siinä vaiheessa, jos neuvoa antava henkilö ei ole päivittänyt tietojansa lainsäädännön muuttuessa. Kuulusteltavan läsnäoloa koskeva lainsäädäntö on siinä mielessä hankala uudistus, että vanhoillakin opeilla pärjää. Pakottavaa tarvetta uuden lainsäädännön omaksumiselle ei ole. Uskallan omalla vähäisellä kokemuksellakin väittää, että useimmissa tapauksissa henkilökohtainen kuuleminen haukkaa tutkijan työajasta isomman siivun, verrattuna puhelinkuulusteluun, tai muulla tiedonsiirtovälineellä käytävään kuulusteluun. Tässä suhteessa esitutkintalain mahdollistamien kuulustelumenetelmien tehokas käyttö olisi hyvin toivottavaa.

Kuten tässäkin opinnäytteessä on jo useasti mainittu, esitutkintalaki on yllättävän vähän tutkittu oikeudenala ja tämä asia toi mukanaan sekä tiettyjä haasteita, että mielenkiintoa opinnäytetyön kirjoittamiseen.

Tekstin tuottamisen vaikeus ja tietynlainen paineistavuus tuli siitä, ettei valmiiksi pureskeltuja vastauksia juuri löytynyt, ja vastausten selvitessä koin niiden olevan jossain määrin ristiriitaisia sekä oikeuskirjallisuuden että yleisen näkemyksen kanssa. Yleisellä näkemyksellä tarkoitan tässä omaa käsitystäni siitä, miten kuultavan läsnäolo tällä hetkellä poliisiorganisaatiossa koetaan. Näin ollen koin kirjoittaessani kyseenalaistavani varsin arvovaltaisia tahoja, mikä toi mukanaan epävarmuutta omaa tulkintaa kohtaan. Välillä tällä koulutustaustalla kirjoitetun opinnäytteen kutsuminen oikeustieteelliseksi tutkimukseksi tuntui päivästä riippuen vuorotellen raskaalta ja/tai reilusti liioitellulta myyntipuheelta. Koen kuitenkin, että sekä tutkimuksen muotovaatimukset, että tulosten luotettavuus pysyivät asianmukaisella tasolla.

Toisaalta edellä mainitut asiat tekivät opinnäytteen tekemisen mielenkiintoiseksi. Työn edetessä tuntui siltä, että tutkimuskysymyksiin löytyy omalla työllä oikeasti uusia ja oikeita vastauksia, joita ei siinä muodossa vielä ole olemassa.

Jatkotutkimusehdotukset

Launialakin toteaa artikkelissaan vuonna 2010, että esitutkintalain julkistamisen jälkeen on julkaistu vain kaksi esitutkintalakia käsittelevää lisensiaatin tutkimusta.⁸¹ Myöhemmältääkään ajalta ei ole juuri löydettävissä esitutkintaa käsitteleviä tutkimuksia tai muita julkaisuja. Tässä valossa kaikki esitutkintalakiin liittyvä tutkimustyö olisi tervetullutta. Toki esitutkintalain kommentaari käsittelee esitutkintalakia kokonaisuutena, mutta aiheen ollessa niinkin laaja, katsaus on väistämättä jossain määrin yleisluontoinen.

Kuultavan läsnäoloon liittyen on osoitettavissa joitakin lisätutkimuskohteita. Tutkimusta voisi kohdentaa oikeus-, ja tarkennetusti syyttäjälaitokseen. Tässä opinnäytteessä käsiteltyjen esitutkintatoimenpiteiden käytettävyyden kannalta olisi hyödyllistä selvittää, miten syyttäjät tai tuomarit näkevät esitutkintakuulustelut, jotka on suoritettu ilman kuultavan läsnäoloa. Onko heillä kenties joku oma, perusteltu kantansa milloin kuultavaa tulee rikosprosessin myöhemmän vaiheen näkökulmasta kuulla jo esitutkinnassa

⁸¹ Launiala 2010, 5.

henkilökohtaisesti? Tämänkaltaisen tutkimuksen tuloksilla selkeytettäisiin poliisin ymmärrystä syyttäjän esitutkintatoimenpiteisiin kohdistuvista vaatimuksista perusteluineen. Toisinaan henkilökohtaisia kuulusteluja perustellaan poliisissa puhelinkuulustelun mukanaan tuomilla lisätutkintapyynnöillä. Edellä kuvatulla tutkimuksella voitaisiin selvittää, aiheuttaako kuulustelutavan valinta yksinään lisätutkintapyyntöjä.

Toinen selkeä jatkotutkimuskohde on esitutkintakuulustelujen käytännön toteutus. Laajalla ja hajautetulla, useaan eri poliisiasemaan ja tutkintaryhmään kohdistuvalla kyselytutkimuksella voitaisiin selvittää missä määrin kuulusteluja hoidetaan kutsumatta kuultavaa poliisiasemalle. Kysely olisi hyvä toteuttaa niin, että kyselyssä selvitetäisiin eri tyyppisiä rikoksia päivittäisrikoksista törkeämpiin tekoihin, ja samalla kysyttäisiin kuultavan aseman ja kertomuksen todistusarvon merkitystä. Edelleen olisi hyödyllistä tietää miten kuulustelutavan valinta perustellaan. Tällä teemalla voitaisiin saada selville, millä tehokkuudella esitutkintalain mahdollistamia kuulustelutapoja tällä hetkellä hyödynnetään.

Lähteet:

Kirjallisuus:

Aarnio, Aulis. 2006. Tulkinnan taito – ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta. Vantaa, Talentum media

Hakamies, Kaarlo & Johansson, Marian. 2009. Oikeudenkäynnin kesto talousrikoksissa. Raportti korkeimmassa oikeudessa vuonna 2007 käsiteltyjen talousrikosten oikeudenkäyntien kestosta. Korkeimman oikeuden selvityksiä 1/2009

Helminen, Klaus & Lehtola, Kari & Virolainen, Pentti. 2005. Esitutkinta ja pakkokeinot. 2. uudistettu painos. Helsinki, Talentum Media Oy

Helminen, Klaus & Fredman, Markku & Kanerva, Janne & Tolvanen, Matti & Viitanen, Marko. 2014. Esitutkinta ja pakkokeinot. 5. uudistettu painos. Vantaa, Talentum Media oy

Hirsjärvi, Sirkka. & Hurme, Helena. 2008. Tutkimushaastattelu, Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki, Gaudeamus

Hirsjärvi, Sirkka & Remes Pirkko & Saravaara, Paula. 2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki, Tammi

Hirvonen, Ari. 2011. Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteenjulkaisuja 17. Helsinki

Husa, Jaakko & Mutanen, Anu & Pohjolainen, Teuvo. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa: ohjeita oikeustieteellisten kirjallisten töiden laatijoille. 2. uudistettu painos. Helsinki, Talentum

Jokela, Antti. 2012. Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu. Oikeudenkäynti II. Kolmas, uudistettu painos. Liettua, 2012.

Jonkka, Jaakko. 1992. Rikosprosessioikeuden yleisistä opeista. Helsinki, Helsingin yliopiston rikos- ja prosessioikeuden laitoksen julkaisuja

Jyränki, Antero: Valta ja Vapaus. 1998: Kaksikymmentä kolme luentoa valtiosääntöoikeuden yleisistä kysymyksistä. Toinen, uudistettu painos. Helsinki, Lakimiesliiton kustannus

Lappi-Seppälä, Tapio. 2000. Rikosten seuraamukset. Helsinki, Werner Söderström lakitieto oy

Launiala, Mika. 2013. Esitutkinnan funktiot ja esitutkintaperiaatteet. Joensuu, Itä-Suomen yliopisto Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta

Mäenpää, Olli. 2008. Julkisuusperiaate, Helsinki, WSOY pro

Mäenpää, Olli. 2016. Julkisuusperiaate. 2. uudistettu painos. Liettua, Talentum Media Oy

Rantaeskola, Satu (toim.) & Halme, Kimmo & Kortessalmi, Leo & Lönnroth, Kaarle & Parviainen, Johanna & Saukonen, Teemu & Springare, Sanna. 2014. Esitutkintalaki – Kommentaari. Tampere, poliisiammattikorkeakoulu

Siltala, Raimo. 2003. Oikeustieteen tieteenteoria. Helsinki, Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja

Tolvanen, Matti & Kukkonen, Reima. 2011 Helsinki, Talentum

Virolainen, Jyrki & Martikainen, Petri. 2010. Tuomion perustelevminen. Hämeenlinna, Talentum Media Oy

Voutilainen, Tomi. 2012. Oikeus tietoon. Informaatio-oikeuden perusteet. Porvoo, Edita Publishing Oy

Virallislähteet:

HE 14/1985 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkintaa ja pakkokeinoja rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi

HE 30/1998 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi

HE 52/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinolain sekä eräiden näihin liittyvien lakien muuttamisesta

HE 222/2010 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi

Sähköiset lähteet:

Lakimiesliitto, Oikeuskäsittelyjen kestot karkaavat käsistä – ”Oikeuslaitoksen aliresursointi näkyy karulla tavalla”. Luettavissa:

<http://www.lakimiesliitto.fi/uutiset/oikeuskasittelyjen-kestot-karkaavat-kasista-oikeuslaitoksen-aliresursointi-nakyy-karulla-tavalla/> Luettu 16.9.2016

Lakimiesliitto, oikeuskäsittelyjen kestot karkaavat käsistä. Luettavissa:

http://www.lakimiesliitto.fi/site/assets/files/14159/lakimiesliitto_oikeusk_sittelyjen_kestot_karkaavat_k_sist_150205.pdf Luettu 16.9.2016

Oikeuskanslerinvirasto, ratkaisut. Poliisin menettely esitutkinnassa, Diaarinumero: OKV/1462/1/2012, Antopäivä: 1.7.2014 Ratkaisija: Apulaisoikeuskanslerin sijainen. Luettavissa:

http://www.okv.fi/media/uploads/ratkaisut/ratkaisut_2014/okv_1462_1_2012.pdf

Luettu 6.10.2016

Poliisin tulostietojärjestelmä polstat. Tilastot – koko maa. Luettavissa:

http://www.polamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polamkwwwstructure/49936_Polstat_tilastot_heina16.pdf?a625294719c0d388 Luettu 7.10.2016

Nurmi, Mirja-Leena. Punninta korkeimman oikeuden ratkaisuisa. Luettavissa:

https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:7ZpcOPJM7aIJ:https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisu/painetutjulkaisu/rikostuomionperusteleminen2005lisapainos2006./OhGt4KiI3/11_Punninta_Korkeimman_oikeuden_ratkaisuissa_Mirja-Leena_Nurmi.pdf+&cd=1&hl=fi&ct=clnk&gl=fi&client=firefox-b Luettu 2.1.2017

Artikkelit:

Launiala, Mika. 2009. Esitutinnan käsite. Esitutinnan vertikaalinen ja horisontaalinen ulottuvuus. Edilex 2009/15

Launiala, Mika. 2010. Esitutkinnasta tuomioon. Esitutkinta osana rikosprosessia ja rikosprosessin funktiot. Edilex 2010/3

Launiala, Mika. 2010. Esitutinnan funktiot ja eriytetty funktioajattelu. Oikeus 2010 (39); 2: 116–137